

Lehet-e nyereséges magyar szempontból a részvétel az EU 5. kutatás-fejlesztési keretprogramjában?

Válaszol: Török Ádám, a közgazdaság-tudomány MTA doktora, az OMFB Hivatal elnöke

---

A magyar gazdaság integrációs felkészülése egyelőre a jogszabályok EU-konformitásának megteremtésével folyik. Nagyon kevés lehetőség van az integrációs környezet, pontosabban az integráción belüli versenykörnyezet olyan szimulációjára, amely valóban az EU-n belüli követelményekkel szembesíti a magyar gazdaság szereplőit. Az 5. K+F keretprogramban való magyar részvétel azonban éppen ilyen lehetőség a magyar gazdaság egyik számszerű súlya alapján talán csekély, a jövőbeli versenyképesség és világgazdasági felzárkózás szempontjából azonban kulcsfontosságú területén, a K+F szektorban.

Itt látható nagyon jól, hogy a korábbi „előintegrációs” (tehát például a társult státusz nemcsak kevesebb kapcsolódási szálát kínálja az Európai Unióhoz, hanem kisebb pénzügyi kockázatot is jelent. Magyar szempontból ugyanis a 4. és az 5. Keretprogramban való részvétel feltételei között valódi minőségi különbség van. A 4. Keretprogramban vagy a korábbi keretprogramokban ugyanis Magyarországnak az uniós társult tagsághoz hasonló státusza volt. Az Unióban már nem tekintették a külvilág részének, azaz lehetőséget kapott a bekapcsolódásra. Nem kezelték azonban az EU részeként sem, ezért kis kockázattal, ám egyúttal ugyancsak csekély részesedési lehetőséggel egy külön alap pénzeszközeire pályázhatott. Ezekért pedig nem az EU tagállamaival, hanem a többi tagjelölt országgal állott versenyben.

A két keretprogram között tehát magyar szempontból a *versenyképességi mérce* változott meg. Míg korábban a magyar teljesítmény (mindenekelőtt az úgynevezett pályázati teljesítmény, amelyet a beadott és az elnyert pályázatok, illetve a megpályázott és odaitélt K+F pénzeszközök arányával mérhetünk) a tagságra törekvő többi kelet-európai állammal összehasonlítva került görcső alá, *most a versenytársak — egyben partnerek — maguk az EU-tagállamok.*

Azt tudjuk, hogy a tagságra törekvő országok mezonyében jól, sőt igen jól szerepeltünk. A magyar kutatók már 1992 óta vesznek részt közösségi K+F projektekben, és a nyertes pályázatok statisztikája magyar szempontból kimondottan kedvező. A keretprogramok pályázatain a magyar kutatók inkább a szorosabb együttműködést jelentő, nagyobb szakmai felelősséggel járó s magasabb szintű projektkapcsolatok kiépítésében voltak sikeresek a talán inkább segélyezési jellegű mobilitási pályázatokkal szemben.

A nyertes pályázatok számát illetően Magyarország kelet-európai összehasonlításban Csehországgal és Lengyelországgal együtt rendre az első helyek valamelyikét foglalja el. A 4. Keretprogram INCO-Copernicus pályázatainak pedig a magyar pályázatok úgynevezett elfogadási rátája a térségben a legmagasabb, 23,6 százalékos. Ugyancsak kedvező a magyar részvétel mutatója a 4. Keretprogram lényegét jelentő I. aktivitási területen, amelyre a keretprogram költségvetésének 86 százaléka jut: itt közel 200 projektben van magyar résztvevő.

Az összehasonlítási mérce megváltozása után azonban — legalábbis az első időszakban — aligha lesz ilyen kedvező a kép. Figyelmeztető jel, hogy a 4. Keretprogram projektjeinél mindössze a magyar résztvevők 20 százaléka iparvállalat, míg az EU oldalán ugyanez a mutató átlagosan 75 százalék. Ez a jelentős eltérés pedig azt mutatja, hogy a magyar bekapcsolódás egyelőre elsősorban a „főfoglalkozású” K+F szektort érinti, miközben az EU-ban a K+F projektekből való részvétel sokkal szélesebb sávon, mértékében és arányaiban egyaránt feltűnően nagyobb *alkalmazói bekapcsolódással* történik. Pontosabban történt akkor, amikor a magyar pályázók még nem az EU-n belüli piaci szereplőkkel versenyeztek a K+F forrásokért.

A fenti adatok esetleg azt a következtetést sugallhatnák, hogy a K+F szektorban netán elsiegett volna a magyar törekvés a minél teljesebb integrációs jogokra és kötelezettségekre. A magyar befizetési kötelezettségek az 5. keretprogramban valóban a közösségi szabályokhoz igazodnak. A programot az EU közös költségvetéséből finanszírozzák. A programban teljes jogú tag, az EU-ban azonban még nem felvett országok hozzájárulását pedig GDP-jük arányában számítják ki.

Az 5. Keretprogram összes költségvetése 15 milliárd euro lesz, amiből a teljes jogú tagként felvételre váró Magyarországra az eddigi tárgyalások alapján 1999-ben 0,9—1,2 milliárd forint (mintegy 4—5 millió euro) jut, a 2002-es befizetési kötelezettség pedig 2,2—2,5 milliárd forintot érhet el. Ez a maximális érték sem lesz több a program adott évi költségvetése 2 ezrelékénél. Noha a magyar befizetési kötelezettség legfőképpen 47 százaléka PHARE-támogatás várható, a fő kérdés mégiscsak az, hogy az 5. Keretprogramban való magyar részvétel végül összességében pénzt hoz-e az országba vagy pedig visz-e ki innen.

Rövid távon a magyar befizetések minél nagyobb arányú visszanyerésének a legfontosabb feltétele az, hogy a pályázatot benyújtó nemzetközi projektkonzorciumokban minél nagyobb arányban legyenek magyar résztvevők, ebből következően pedig, hogy a nyertes pályázatokban ugyancsak aránylag számottevő legyen a magyar hányad. Noha a pályázatok elbírálása természetesen szigorú szakmai kritériumok alapján történik, a pályázati teljesítményben bizonyos fokig szerepet játszhat az adott ország pályázati aktivitása is. A sok beadott pályázatban látható magyar részvétel ugyanis élénk és sokrétű nemzetközi szakmai kapcsolatokra, a pályázatokban érdekelt szakértői kör szerint támogatásra érdemes projektekre utal, és ezt az elbírálásban aligha lehet teljesen figyelmen kívül hagyni. A sok pályázat közvetve jelzi a kutatási háttér minőségét, pályázati érettségét is.

A magyar szakmai műhelyeknek azért érdemes minél nagyobb arányban és számban bekapcsolódnuk az 5. Keretprogram projektjeibe, mert ezzel az EU számára stratégiai szempontból igen fontos területen demonstrálhatják a magyar integrációs felkészültséget, készséget és érdeklődést. A keretprogramot joggal tekinthetjük az integráció keleti kibővítése „próbapályájának”, mert itt történik meg először, hogy az EU-tagságra készülő országok egy szűkebb területen gyakorlatilag tagsági jellegű jogokat kapnak. Biztosra vehető, hogy az Európai Unióban a K+F szférán kívülről, sőt politikai szinten is nagy figyelem fogja kíséreni a keretprogram menetét, és ezen belül a tagjelölt országok pályázati teljesítményét, majd pedig a projektben való részvételre kiválasztott kutatóik teljesítési mutatóit.

Szerencsés esetben újabb fontos érv lehet a kibővülés mellett, ha bebizonyosodik, hogy az általában elmaradottnak tekintett társult országok (vagy azok egy része)

gazdaságuk méretéhez képest jelentős szellemi kapacitással tudnak hozzájárulni az 5. Keretprogram sikeréhez. Ennek tétje ugyanis az EU számára sokkal több, mint a kelet-európai országok K+F szférájának viszonylagos fejlettségéről szóló valóban elterjedt vélemény bizonyítása vagy cáfolata. A valódi tét az EU világgazdasági lemaradásának megállítása, esetleg a folyamat megfordítása. Itt valóban kiemelkedően fontos közös európai stratégiai erőfeszítésről van szó.

A magyar befizetés visszatérülésének esélyeit egyelőre nem lehet megítélni, bár valószínű, hogy a pályázati tapasztalatok felhalmozódása idővel az esélyeket is javítja. Nem célszerű azonban, ha rövid távon gondolkodva kizárólag a pályázati teljesítményt tekintjük sikermércének. Fontos ugyanis Brüsszelnek egységesen megmutatnunk azt, hogy a magyar K+F szféra széles sávon élni kíván ezzel az „előintegrációs” lehetőséggel, azaz nemcsak a feltétlen részvétel, hanem a hálózatokba való bekapcsolódás és a „pályázati tudomány” tanulása iránt is erős érdeklődést mutat.

Ezzel egy szűkebb, ám fontos területen először kelet-európai összehasonlításban lehet bizonyítani Magyarország integrációs érettségét. Ugyanakkor pedig azt is meg lehet mutatni, hogy a politika és diplomácia szintjén már kétségtelenül jó Budapest—Brüsszel (illetve a Magyarország és a jelenlegi tagországok közötti) kapcsolatrendszer alacsonyabb szinteken, kollégák és társműhelyek között is sokrétű és kiértelt.

A sikeres magyar részvétel elősegítését, ezzel összefüggésben a folyamatos és erős pályázói érdeklődés fenntartását az OMFB számos eszközzel kívánja segíteni olyan pályázókra tekintettel is, akik esetleg először még kimaradnak a sikerből. *Ne feledjük, hogy Brüsszelben a magyar pályázók többszöri megjelenése ugyancsak erősíti a program iránti erős magyar érdeklődés tényét.*

Az OMFB eddig

- pályázatot hirdetett (az Oktatási Minisztériummal közösen) a K+F szektor EU programokban való részvételét elősegítő *hazai kapcsolattartó irodák* támogatására. A beérkezett 64 pályázat zsűrizése megtörtént. A zsűri 6 szakterületi és 9 regionális feladatkörű kapcsolattartó iroda felállítását javasolta;
- az OMFB csatlakozott az információterítéssel megbízott FEMIRC konzorciumhoz. Ebből a forrásból nyílt lehetőség az EU 5. Kutatási, Technológiafejlesztési és Demonstrációs Keretprogram *ismertetésére*, például tájékoztató füzet megjelentetésére, előadások tartására;
- az OMFB vezetésével és több tárca részvételével létrejött egy intézményi konzorcium a *brüsszeli magyar K+F kapcsolati iroda létrehozására* és felügyeletére. Pályázat alapján megtörtént az iroda vezetőjének kiválasztása, az iroda előreláthatóan áprilisban megkezdte működését;
- megkezdték tevékenységüket az egyes specifikus programok *nemzeti koordinátorai*;
- Az OMFB számos intézkedésre készül, például:
- pályázatot tervez a Keretprogram feltételei szerint induló nemzetközi projekt-konzorciumok *magyar résztvevőinek támogatására*. Ez a forma döntően utazási célra használható, és a beadandó pályázatok előkészítését, a nemzetközi együttműködés kialakítását szolgálja;
- létrehozza és működteti a *nemzeti koordinátorok hálózatát*, biztosítja a programkoordinációhoz szükséges informatikai hátteret;
- tervezi egy Programbizottság felállítását, amely ellátja a magyar részvétel állami segítésének *operatív feladatait*.

Magyar kutatók 1992 óta vesznek részt Közösségi K+F projektekből. A 3. Keretprogramban (1990—1994) még csak 5 specifikus programban, a 4. K+F Keretprogramban már az összes programban megjelenhettek magyar résztvevők a pályázók

tagországi kutatási konzorciumok partnereként. A programszintű csatlakozás lehetőségét azonban csak az 5. Keretprogram teremti meg.

A magyar kutatók, fejlesztők versenypozíciója jó, de csak viszonylag kisszámú szervezetnek és intézménynek sikerült az elmúlt években aktív nemzetközi kapcsolatrendszerrel kiépíteni. Az 5. Keretprogram jóval szélesebb körű magyar részvételt tesz lehetővé, ehhez azonban a *pályázási képességek fejlesztése* szükséges. Az OMFB fő feladatának tekintti az EU pályázatokon való sikeres részvétel elősegítését és arra törekszik, hogy ennek feltételeit megteremtse. Ezt szolgálja a pályázási „hajlandóság” növelése érdekében indokolt esetben a kockázatok csökkentésére adandó támogatás, a tanácsadási szolgáltatás bevezetése, a pályázatok bírálatában résztvevő magyar képviselők delegálása a brüsszeli „liaison” iroda működtetése a partnerek közvetítés érdekében.

Cikkpályázat

Egyetlen nemzet sem fejlődhet saját tudományos kutatás nélkül. A kutatást minden fejlett állam támogatja. Mivel a költségvetés az adófizetők pénzéből gazdálkodik, fontos, hogy minél szélesebb nyilvánosság ismerje meg, milyen kutatásokra fordítják ezt a támogatást, s milyen eredmény várható azoktól. Ezért is nélkülözhetetlen, hogy a kutatók közreadják munkájuk eredményeit. Csak ettől remélhető, hogy az adófizetők és képviselők megbecsülik és pártolják a kutatómunkát.

Erre gondolva az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA), az Élet és Tudomány Egyesület, valamint az Élet és Tudomány szerkesztősége

PÁLYÁZATOT HIRDET TUDOMÁNYOS KUTATÓKNAK.

Olyan ismeretterjesztő írásokat várunk tőlük, amelyekben közérthető módon mutatják be saját kutatásukat, annak célját, módszerét, eddigi vagy várható eredményeit és tudományos vagy gyakorlati hasznosíthatóságának lehetőségét.

A pályadíjak:

1 db I. díj: 50 000 forint

2 db II. díj: 30 000 forint

3 db III. díj: 20 000 forint

A zsűri a pályadíjakat visszatarthatja, megoszthatja. A díjban részesült és nem díjazott, de közlésre érdemesnek ítélt írásokat az Élet és Tudomány megjelenteti.

A pályázat jelígs; a pályázó zárt, jelíggel ellátott borítékban mellékelje nevét, lakáscímét (telefonszámát), anyja nevét, személyi igazolványának számát, OTKA-kutatási pályázatának nyilvántartási számát is.

A legfeljebb 200 gépelt sor terjedelmű cikket három kéziratos példányban és mágneslemezen, a cikk illusztrációját — ez lehet vonalas ábra, színes vagy fekete-fehér papírkép, illetőleg diapozitív — egy példányban kérjük. a szöveg (formázóparancsok nélkül) bármilyen IBM-kompatibilis számítógépen, MS Word, Word for Windows, XY Write, Word Perfect vagy ezekre konvertálható szövegszerkesztőn készülhet. Az ábrákat, képeket is tudjuk elektronikusan fogadni, de megkönnyíti a munkánkat, ha ezeket (és a „keretes” cikkeket is) külön állományban, nem pedig a szövegbe beépítve mellékelik.

A pályamunkákat az Élet és Tudomány szerkesztőségébe (1088 Budapest, VIII., Bródy Sándor u. 16.) vagy levélcímére (1428 Budapest, Pf. 47.) várjuk.

A pályázatok beküldésének határideje: 1999. május 31-e.

Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok, az Élet és Tudomány szerkesztősége és az Élet és Tudomány Egyesület